

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ДОСТУПНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП
НАСЕЛЕННЯ**

Болдарь Г. Є., Цимбала В. В.

Кафедра соціальної фармації

Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

Вступ. У ст. 24 Конституції України встановлено, що громадяни мають рівні права та не може бути обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Дискримінація за ознакою інвалідності заборонена міжнародними договорами, що ратифіковані Україною, та національними нормативно-правовими актами (НПА) [1, 2, 3, 4].

Нажаль, два роки повномасштабної війни в Україні спричинили стрімке зростання кількості людей з інвалідністю аж на 300 тисяч (10%) [5]. Тому сьогодні розбудова інклюзивного суспільства є одним з пріоритетних завдань держави.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей правового регулювання відносин у сфері доступності закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення (МГН).

Методи дослідження. Під час проведення дослідження було використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання: аналізу, синтезу, узагальнення, формально-логічний, порівняльно-правовий тощо.

Результати дослідження. Важливим міжнародним документом, який визначив обов'язок урядів держав забезпечити впровадження принципу доступності для того, щоб люди з інвалідністю змогли «вести незалежний спосіб життя й усебічно брати участь у всіх аспектах життя», стала Конвенція про права

осіб з інвалідністю, яка була прийнята Організацією Об'єднаних Націй 13.12.2006 р. [1]. Цей договір було ратифіковано Законом України від 16.12.2009 р. № 1767-VI, який набрав чинності 06.03.2010 р. [2].

Фахівці відмічають, що вищеназваною Конвенцією було закладено єдиний підхід і визнано, що інвалідність є результатом взаємодії між людьми, які мають фізичні, розумові, інтелектуальні чи сенсорні порушення та перешкодами у стосунках та середовищі, які знижують соціальну активність особи. Таким чином, вирішення проблем інвалідності потрібно шукати у створенні доступного середовища для всіх людей [6].

Відповідно до ст. 9 аналізованої Конвенції держави мають вживати належних заходів для забезпечення особам з інвалідністю доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах. Ці заходи, які включають виявлення й усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають доступності, повинні поширюватися на: 1) будинки, дороги, транспорт й інші внутрішні та зовнішні об'єкти (школи, житлові будинки, медичні установи та робочі місця); 2) інформаційні, комунікаційні та інші служби, зокрема електронні служби та екстрені служби [1].

Для реалізації принципу доступності держави повинні: 1) розробляти мінімальні стандарти й керівні орієнтири, що передбачають доступність об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, уводити їх у дію та стежити за їх дотриманням; 2) забезпечувати, щоб приватні підприємства, які пропонують об'єкти й надають послуги, ураховували всі аспекти доступності для осіб з інвалідністю; 3) організовувати для всіх залучених сторін інструктаж з проблем доступності, з якими стикаються особи з інвалідністю; 4) оснащувати будинки та інші об'єкти, відкриті для населення, знаками, виконаними абеткою Брайля та у форматі, який легко читати і розуміти; 5) надавати різні види послуг помічників і посередників, зокрема провідників, читців і професійних сурдоперекладачів, для полегшення доступності будинків та інших об'єктів,

відкритих для населення; 6) розвивати інші належні форми надання особам з інвалідністю допомоги та підтримки, що забезпечують їм доступ до інформації; 7) заохочувати доступ осіб з інвалідністю до нових інформаційно-комунікаційних технологій і систем, зокрема Інтернету; 8) заохочувати проектування, розробку, виробництво й поширення первісно доступних інформаційно-комунікаційних технологій і систем так, щоб доступність таких технологій і систем досягалася за мінімальних витрат [1].

В національному законодавстві закріплено визначення основних термінів, які використовуються в аспекті теми нашого дослідження. Так, особою з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист [3]. У свою чергу згідно з п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» до маломобільних груп населення (МГН) відносяться особи, які відчувають труднощі при самостійному пересуванні, одержанні послуги, необхідної інформації або при орієнтуванні у просторі, зокрема особи з інвалідністю, особи з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітні жінки, громадяни похилого віку, особи з дитячими візками [7].

З метою здійснення вказаними особами нарівні з іншими всіх прав людини чинними НПА України встановлено, що будинки, будівлі, споруди будь-якого призначення, їх комплекси та частин, об'єкти інженерно-транспортної інфраструктури повинні мати засоби безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших МГН або розумне пристосування [7, 8].

Причому влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших МГН до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури може здійснюватися без документів, що дають право на виконання будівельних робіт, та за відсутності документа, що засвідчує право власності чи користування

земельною ділянкою, але з дотриманням вимог законодавства, будівельних норм та правил [7, 8].

Слід звернути увагу, що вимога забезпечити відповідно до державних будівельних норм (ДБН) доступність приміщень ЗОЗ для МГН є обов'язковою вимогою, яка встановлена у Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності з медичної практики (п. 37) та роздрібної торгівлі лікарськими засобами (п. 165) [9, 10].

Важливим фактором доступності є універсальний дизайн або розумне пристосування об'єкта чи послуги [11]. Проведений контент-аналіз дає підстави стверджувати, що національне законодавство України у цій сфері відповідає міжнародно-правовим документам та узгоджено за змістом з останніми. Наприклад, ч. 3 ст. 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» є відсилочною нормою, адже в ній закріплено, що терміни «розумне пристосування» та «універсальний дизайн» вживаються у значенні, наведеному в Конвенції про права осіб з інвалідністю, а термін «дискримінація за ознакою інвалідності» вживається у значенні, наведеному в Конвенції про права осіб з інвалідністю та Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [3].

У ст. 2 Конвенції про права осіб з інвалідністю зазначено, що «розумне пристосування» означає внесення, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних і підхожих модифікацій і коректив, що не становлять непропорційного чи невиправданого тягаря, для цілей забезпечення реалізації або здійснення особами з інвалідністю нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод.

У свою чергу термін «універсальний дизайн» означає дизайн предметів, середовища, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально можливою мірою придатними для використання для всіх людей без необхідності адаптації чи спеціального дизайну. «Універсальний дизайн» не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно [1].

Сьогодні важливим підзаконним НПА, який регулює питання доступності

ЗОЗ для МГН, є наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.11.2018 № 327, яким затверджено ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» [12].

Згідно п. 3.8 ДБН В.2.2-40:2018 під доступністю слід розуміти забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг, як у міських, так і в сільських районах [12]. У п. 4.2 цього НПА зазначено, що доступність для МГН повинна забезпечуватися: 1) фізичною можливістю і зручністю потрапляння та пересування об'єктом, прилеглою територією, отриманням послуг; 2) фізичною безпекою при потраплянні на об'єкт та пересуванні в ньому, прилеглою територією, отриманням послуг; 3) можливістю вільного отримання інформації про об'єкт та послуги, що надаються; 4) можливістю вільної навігації (орієнтування) по об'єкту та прилеглою територією [12].

Доступними для МГН є ті будівлі і споруди, у яких реалізований комплекс архітектурно-планувальних, інженерно-технічних, ергономічних, конструкційних і організаційних заходів, що відповідають нормативним вимогам щодо забезпечення доступності і безпеки МГН (п. 3.7) [12].

У 3.36 ДБН В.2.2-40:2018 надано визначення понять «розумне пристосування» та «універсальний дизайн». Зокрема, «розумне пристосування» тлумачиться як індивідуальне архітектурно-планувальне рішення, що забезпечує МГН мінімальний стандарт доступності в умовах реконструкції, реставрації, капітального ремонту та технічного переоснащення існуючих житлових будинків та громадських будівель і споруд. Розумним пристосуванням можуть бути допоміжні технічні засоби та механізми (пандуси, підйомні пристрої, механізми, переносні апарелі). Слід звернути увагу, що «кнопка дзвінка виклику» співробітника об'єкта обслуговування не може бути елементом доступності, а також «розумним пристосуванням» його до потреб МГН.

Висновки. З метою розбудови соціальної держави, забезпечення для МГН рівних прав та свобод, що відповідає вектору інтеграції держави до Європейського Союзу, Україною ратифіковано Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю і Факультативний протокол до неї, а також оновлено вітчизняне законодавство у цій сфері. Поглибленого вивчення потребують питання практичної реалізації положень законодавства та правозастосовча практика у сфері дотримання різних проявів доступності ЗОЗ для МГН.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю ; Конвенція ООН від 13.12.2006 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 11.10.2024).
2. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї : Закон України від 16.12.2009 р. № 1767-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
5. Танасишин у штаб-квартирі ООН: В Україні понад 3 млн людей з інвалідністю – це люди з величезним потенціалом, навичками, ідеями, силою. Офіційний вебсайт Міністерства соціальної політики України. 13 Червня 2024.
URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23795.html> (дата звернення: 11.10.2024).
6. Азін В. О., Байда Л. Ю., Грибальський Я. В., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. К., 2013. 128 с. URL: https://ud.org.ua/images/pdf/Dostupnist_ta_universalniy_dizayn.pdf (дата

звернення: 12.10.2024).

7. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#n39> (дата звернення: 12.10.2024).

8. Про затвердження Порядку влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури або їх розумного пристосування : постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 р. № 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2021-%D0%BF#n9> (дата звернення: 13.10.2024).

9. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 р. № 285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#n8> (дата звернення: 12.10.2024).

10. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів) : постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 929. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2024).

11. Мінрегіон затвердив нові ДБН «Інклюзивність будівель і споруд». Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. 04.12.2018 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minregion-zatverdiv-novi-dbn-inklyuzivnist-budivel-i-sporud> (дата звернення: 12.10.2024).

12. Державні будівельні норми В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» : затверджені Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.11.2018 № 327. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DBN00053> (дата звернення: 14.10.2024).